

a kincstári erdészet kezelésétől függ, illetve annak feladata. A jövedelem, mint az itt nagy körvonalakban végzett számítás igazolja, igen változó lehet, de mindenesetre megérdemli a rendszeres halászati üzem felkarolását még azok részéről is, akik nem természetkedvelők s akik csupán a gazda, az erdőkincstár anyagi érdekeire vannak tekintettel.

Nem is lehet állítani, hogy nálunk úgy a vezetőség, mint a végrehajtó személyzet részéről hiányozna az ügyszeretet és az érdeklődés, ellenkezőleg: követésre méltó példák már vannak, a vizek belterjes művelése és értékesítése, továbbá a házikezelés most van kialakulóban. E téren már történtek lépések, amelynek eredményét azonban 5—10 év múlva, jelen kezdetleges és aránylag kis terjedelmű leírásnál egy bővebb és részletesebb leírás lesz hivatva ismertetni.

A liptóújvári kincstári uradalomra vonatkozó kronologiai adatok.

Összeállította: *Teschler Béla*, liptóújvári plébános.

A honfoglalástól egészen a XIII. század első évtizedéig praedium regale, királyi birtok. Óserdővel borított lakatlan terület.

1242 táján az Onth, Petew, Batyz és Denke családok telepednek meg a mai Liptóújvár helyén. Ezen időtájt létesül a vár is; építői Hongh liptóújvári ispánsági lapicida és Izombár ugyanodavaló ballistarius.

1262. A vár már teljesen felépült, ura Churba Domonkos fia, Donch mester.

1270. Várur: Serefel, Bogomer comes testvére, a Pongrácz és Pottornyai család őse. Utána I. András nevű fia révén a Pongráczék.

1374. A vár a királyi kincstárra száll vissza. Castellanusai: zuhai Oroz Mihály és Putnoky János.

1398. A várat elfoglalja Prokop morva betörő, de hamarosan kiűzik onnan.

1433. A cseh táboríták kerítik kézre, de csak néhány hónapig bírják.

1435. Borbála királyné közvetítésére tarkeói Rikolf, alias Fogas László a királyi várnagy.

1441. I. Ulászló a várat ugyanezen Rikolf Fogas Lászlónak és testvérének, Jánosnak adományozza.

1447. Elrendeli Hunyady János, hogy Rikolfék a várat olygar-chikus tulkapásaik miatt lebontsák, ami azonban nem történik meg.

1450. Komorovszky Péter kiüzi Rikolfékat a várból és a maga részére foglalja el azt.

1451. Szentmiklósi II. Pongrácz, Hunyady János és Mátyás király hadvezére, ki akarja üzni a lengyel származású Komorovszkyt a várból, a hadjárat azonban nem sikerül, maga II. Pongrácz is fején sebesül meg Ujvár ostrománál.

1453 szept. hó 25-én V. László király a várat II. Pongrácznak adományozza és pedig szolgálatának jutalmául, örök jogon, visszavonhatatlanul. A birtokbavételből azonban semmi sem lesz, mert Komorovszkyt nem lehet onnan kiüzni.

1457. Rozgonyi Sebestyén kizavarja Komorovszkyt, illetőleg ennek várnagyát, Valgatát a várból.

1458. Mátyás király a várat Rozgonyinak adományozza, de nem ő ül belé az uradalomba, hanem az időközben hűségeskütt tett Komorovszky.

1462. Mátyás király parancsára Zápolya István megtámadja Ujvárat, hogy Komorovszkyt onnan elkergesse, de nem ér el eredményt.

1464. Bazini György és László grófok visszafoglalják a várat a király részére, aki azt Rikolf Fogas László fiának, Zsigmondnak adományozza. Még ugyanezen évben Komorovszky sereggel jelenik meg a vár alatt, úgyhogy Zsigmond menekülni kénytelen.

1474. Mátyás király seregével maga jön Ujvár falai alá, Komorovszkyt elkergeti. A vár királyi birtok lesz.

1476. Trnka Mátyás zálogba veszi a várat három évre 3600 forint ellenében.

1478. Corvin Jánost nevezik ki liptói herczeggé és a liptói várak urává.

1479. A várat tarkeői és tarczai Tamás kapja zálogba hat évre 3600 forint ellenében.

1485. Zápolya Imre a várur.

1487—1499-ig fivére, István.

1499—1521. április hó 16-áig Zápolya István özvegye, Hedvig tescheni hercegnő.

1521—1527-ig Zápolya János király.

1527. I. Ferdinánd bethlenfalvai Thurzó Eleknek és Jánosnak adományozta a várat, akik azonban nem léptek a vár tényleges birtokába. Ugyanezen évben Paczolt a várur.

1528. Battyány Ferencznek adományoztatik a vár.

1531. Basó Mátyás murányi rabló van itt elcsukva.

1533. Petrovinai és razini Petry Lajos kir. főkapitány a várur.

1538. Petry javait konfiskálja az állam.

1545. Ujvár visszaadatik neki.

1551. Özvegye, somlyai Báthori Erzsébet veszi át a várat és 1553-ig bírja.

1553. Malatesta Frigyesnek adományozza I. Ferdinánd.

1554 május hó 26-án Balassa János zólyomi várkapitány kapja a várat 13.500 forintnyi kölcsön ellenében zálogba.

1577 áprilisban meghal Balassa János, Hibbén temettetik el. A vár fiaira, Bálintra és Ferenczre, valamint András unokafivérükre megyen át.

1594 május hó 28-án meghal Bálint, a várur és lyrikus. Hibbén temetik el az ugyanezen évben elhunyt Ferencz testvérel együtt édes atyjuk mellé a kath. templomban Örököseik beőki Pacóth Andrásné szül. Balassa Mária, beőki Pacóth Ferenczné szül. Balassa Anna és Balassa András fiai: Zsigmond és Imre.

1601. Balassáék a 33.011 forintra felszaporodot záloglevelet Sándorfy Miklóusra és nejére, Zay Magdolnára ruházzák át.

1603. A vár düledezni kezd és azért kiépül az alsó vár. (A mai járásbiróság.)

1604. Rudolf király Pográny Benedek dunáninzeni alkaptánynak adományozza a várat, de azon kötelezettséggel, hogy özvegy Sándorfy Miklósnénak Zay Magdolnának, eddigi birtokosnak, megtérítse az inscriptionális összeget, mire Pográny Zay Magdolnát nőül veszi.

1608. Zay Magdolna harmadik férjével, Hosszutóthy Istvánnal, majd

1612-ben negyedik férjével, karvi Ollé Miklóssal birja a várat, de csak felerészben, mert a második felerész giletnici Osztrosiché.

1622 márczius hó végén az Ecsedről Trencsénbe átvitt magyar szent korona Ujvárt megpihen.

1623 július hó 8-án II. Ferdinánd Ujvárat 52.011 forint ellenében Osztrosich Istvánnak és nejének, Thökölyi Annának zálogosítja el. István halála után fiai, Miklós és Mátyás a várurak.

1644 április hó 4-én I. Rákóczy György hajdui Kapronczay vezérlete alatt megostromolják a várat, ezt beveszik és Baán János lesz a várkapitány.

1647. A vár visszakerül II. Ferdinánd kezére, aki ezt a királyhű Osztrosich Miklósnak adja.

1660. Miklós halála után öccse, Mátyás a birtokos.

1671. I. Leopold királynak Spork generálisa foglalja el a várat, mert Osztrosich javait a Wesselényi összeesküvésben való részvétele miatt konfiskálják.

1678. Petrőczy István, Thökölyi Imre hadvezére, ura számára foglalja el a várat, pár hét múlva azonban a császáriak visszaveszik azt.

1683. A kuruczok foglalják el és kirabolják.

1703. I. Leopold a várat Liechtenstein János hercegnek adományozza.

1706. II. Rákóczy Ferencz a várat Radics András és Ordódy György tábornokainak adja jutalmul.

1709. A várat Tollet császári generális hadai tartják megszállva.

1709 augusztus hó 4-én Csajághy János brigadéros foglalja el a várat, melynek törvényes birtokosa azonban Liechtenstein János herceg.

1728. A magyar kir. udvari kamara János herceg engedélyével sóraktárakat építtet a Vág partján Mraznik nevű helyen. (A mostani főszolgabíróság helyén.) Együttal kiépül a mostani kincstári telepnek keleti oldala. Létesül a kamarai sóhivatal.

1731. János herceg halála után örököse, Liechtenstein Emanuel herceg a várat és a hozzátartozó uradalmat, amelyekhez tartoztak Hibbe, Vychodna, Dovalló, Kokava, Verbicz, Plostin, Illanó köz-

ségek is, 170.000 forinton el is adja a m. kir. udvari kamarának. Az uradalom ezen időpont óta gazdát nem cserél.

1733 augusztus 28-án határrendezés a vychodnai kir. kamarai uradalom és a vázseczi Szent-Ivány-Szmrecsányi-Baán uradalom között.

1734. Határrendezés a kamarai és a murányi uradalmak között.

1745. Épül a mai főerdőhivatali központi iroda előtt egy kápolna. Lebontották 1807-ben, helyébe később kőkereszt állott. Az alatta lévő kriptában fekszenek Ulrich Sebestyén sóhivatali főnök és neje, Orsolya földi maradványai.

1753 december hó 12-én kiadatik a szolgálati utasítás, a a lipitújvári a kamarai sóhivatali tisztség részén, fizetés és statusrendezés.

1756 október hó 23-án határrendezés a kamarai teplicskai és styavniki egyházi uradalmak között.

1762. Épül a kamarai erdőhivatal, melynek első főnöke Girsik János erdőmester.

1764. Épül az ipolticzai gát.

1765. Épül a maluzsinai vashámor.

1767. Épül a rásztokai gát. Ugyanezen évben rendszerezettik az erdőhivatal személyzetét, amely állott egy erdőmesterből, egy pénztárosból, két főerdészből és egy irnokból. Ezen hivatali központhoz hozzátartoztak a maluzsinai, szvarini, feketevági, ipolticzai, koleszárkii, teplicskai, vychodnai, kokavai, hradek-podupnói és verbiczi pagonyok. Mindegyik pagony főnöke erdész volt, a feketevági azonban Waldbereiter, obequitator.

1768. Létesül a vizifürész hat kerettel.

1769. Birtok- és statusrendezés.

1770. Javitják a főgerebet. Épül az erdőmesteri lakás, a mos-tani szolgabíróház. Girsik Jánost nevezik ki hradek-lykavai uradalmi praefectusnak.

1773. Épül a praefectusi lakás, a feketevági erdészlak.

1774. Épül a fenyőházai erdészlak.

1775. A pozsonyi kir. kam. tanács elrendeli a verbiczei vendéglő építését.

1776. Határrendezés a kamarai és murányi uradalmak között.

1776. Ujváron kamarai helyi capellania állíttatik.
1777. Hársfaültetés Ujváron. Ugyanezen évben Verbicz kamarai községben villámgyújtás folytán 54 ház ég el.
1779. A kamara megveszi a lizskófalvai Musztafa-Töröktől a nemesi birtokot 12.012 forinton.
1780. A kamarai községekben fűzfák ültetendők.
1782. Határrendezés a kamarai uradalom és a lehotaiai között. Ugyanezen évben a hibbeiek a Malá és Velká Dostianká-n megújítják a bányákat. Rupprecht János engedélyt kap arra, hogy Javoriszkon, Szvarinban és Tomanorán bányát nyithasson.
1783. A kamara elrendeli, hogy az uradalmi községben az elemi iskolákat szervezzék.
- 1784 márczius 30-án Ujvárt nagy árviz volt.
1786. Az ujjvári uradalmi pénztár őrizetére 34 katonát rendelnek, mert gyakori rablótámadások fordulnak elő. Ugyanezen évben épül a Pálenicza.
1787. Az ujjvári templom építését elrendelik, kiutalványoztatva 4700 frt 25 kr-t.
1788. Épül a medvedzei tó.
1789. Épül a benkovói tó. Ugyanezen évben a Béla vizének szabályozása 16.000 forintba kerül, a robotmunkát nem számítva.
1790. Elkészül az ujjvári templom.
- 1791 február hó 26-án kezd épülni a kisporubai malom fölött lévő vízduzzasztó.
1792. Glembus András rablóvezér garázdálkodásai.
1793. Az ujjvári uradalom kivétetik a beszterczebányai administratio alól és közvetlenül alá lesz rendelve a budai kir. kamarai tanácsnak.
1794. Girsik János, Ujvár megalkotójának halála. Ugyanezen évben a francia háború költségeinek fedezésére megadóztatnak a tisztviselők fizetésük arányában; 300—600 forintig 5⁰/₀-al, 600—999 forintig 7⁰/₀-al, 1000—2000 forintig 10⁰/₀-al. Kiepül a Brüll-féle vendéglő. Csekanecz erdőmester erdőrendezési tervezete.
1795. Praefectusnak kinevezik morgensterni Wisner Ferenczet.
1796. Épül a massai erdőőri lakás. Ugyanezen évben megveszi a kamara a plébánia fölött lévő Korbassa-féle házat és fő-

erdészi lakásnak teszi, valamint a szomszédos templom mellett álló Lichtner-féle házat és elhelyezi benne az új iskolát.

1797. Maluzsinán és Sztankovánban helyi capellania létesül.

1797 február 2-án kelt 2733. sz. rendeletével a kamara a mostani iskola felépítését rendeli el és ezen célra 3242 forintot utalványoz ki. Ez nem lévén elegendő, Wisner prefektus gyűjtést rendez és összehoz:

az országos főrendektől	3.219 frt 53 ¹ / ₂ kr.
a kamarai tisztviselőktől	771 frt 26 ¹ / ₂ kr.
egyéb adakozóktól és birság- pénzekből	28.776 frt 10 ¹ / ₂ kr.
Összesen ...	32.826 frt 90 ¹ / ₂ kr.-t

és ezzel megalkotta az ujbári erdészeti szakképző iskolát, amely az erdészeti szakképzés tekintetében első volt az országban.

1798. Általános határrendezés az ujbári uradalomban. Ugyanezen évben Ujvárt nagy árvíz.

1799. Dámvad Szvarinban. Ugyanezen évben 70 főnyi osztrák német vándorol be az ujbári uradalomba mint munkás. Épül a Korytnicza felé vezető út, valamint a hlbokói korcsma és a maluzsinai tó.

1799—1800. Első tanév az új erdészeti szakképző iskolában.

1800. A maluzsinai templom építése engedélyeztetik, de csak 1815-ben készül el. A paplak 1816-ban épül. Rendkívüli nagy árvíz Ujváron. A szvarini tó építése.

1801 december hó 3-án és 4-én nagy árvíz Ujvárt.

1803. Épül a feketevági kápolna; az istentisztelet végzésével az okolicsnói szentferenczrendi szerzetesek bizatnak meg.

1804. A Podupnón Lerch Ignác tulajdonában lévő rézhámort 2600 forintért megveszi a kamara. Ugyanezen évben Ujvárt katonai fegyvertár építése rendeltetik el, amely egy év alatt ki is épül. Az építkezésnél 330 főnyi katonaság dolgozik. Fegyvergyári munkásoknak osztrákokat alkalmaznak.

1805. Ujvárból oppidum-város lesz, minden szombaton megtartandó hetivásár jogával.

1807. Fenyőházán nagyban pusztit a Dermestes piniperda. Ugyanezen évben megvétetik Vychodnán 60 forinton egy telek, amelyen az erdészlak épül.

1808. Wisner Ferencz praefectus halála. Utódja Collinászy Flórián. Ugyanezen évben az ujjvári kincstári helyi capellania önálló plébániává emeltetik.

1811. Beszűntetik az ujjvári erdészeti szakképző iskolát.

1812. A kincstári erdőhivatali archivum a várba vitetik át, onnan pedig az országos levéltárba.

EGYESÜLETI KÖZLEMÉNYEK.

Jegyzőkönyv

az Országos Erdészeti Egyesület igazgató-választmányának Budapesten 1912. évi november hó 5-én tartott rendes üléséről.

Jelen voltak: báró *Tallián* Béla elnök, dr. *Bedő* Albert és *Horváth* Sándor alelnökök, *Almásy* Andor, *Arató* Gyula, *Csik* Imre, *Gesztes* Lajos, *Jákói* Géza, *Kaán* Károly, *Kiss* Ferencz, *Laitner* Elek, *Nagy* Károly, *Péché* Kálmán, *Szabó* József, *Téglás* Károly választmányi tagok, *Balogh* Ernő számadásvizsgáló bizottsági tag, *Bund* Károly titkár és *Gaal* Károly pénztáros.

Távmaradásukat kimentették: *Bittner* Gusztáv, *Gaul* Károly, *Havas* József, *Hirsch* István, *Hoffmann* Antal, *nemeskéri Kiss* Pál, *Kócsy* János, *Krajcsovits* Béla, *Muzsnay* Géza, *Sóltz* Gyula, *Török* Gábor, *Török* Sándor és *Vadas* Jenő választmányi tagok.

I. Elnök az ülést megnyitva, a jegyzőkönyv hitelesítésére dr. *Bedő* Albert I. alelnököt és *Csik* Imre választmányi tagot kéri fel.

II. Elnök szomorodott szívvvel közli az igazgató-választmánnyal, hogy *Vuk* Gyula választmányi tag folyó hó 3-án elhunyt. Indítványozza, hogy a választmány nagyérdemű régi tagjának elhunyt feletti részvételének a jegyzőkönyvben is kifejezést adjon.

Az igazgató-választmány ily értelemben határoz.

A pénztár állásáról a titkár a következő jelentést terjeszti elő: a bevétel 1912. évi január hó 1-től az

ülés napjáig	94.040 K 54 f
a kiadás ugyanezen idő alatt	55.313 „ 95 „

Rendkívüli befizetések czimén a következő összegek folytak be: kötvényben tett alapítványok törlesztésére 286 korona, a *Wagner-Károly*-alap javára 4 K 80 f és az altiszti segélyalap javára 3 K.